

Inläst text

ALSTRÖMERS LIDANDEN

Claes Alströmers försöker under åren 1774–1782 bota den förlamningssjukdom han drabbats av. Sjukdomen och behandlingarna beskrivs av hans personliga läkare Pehr Dubb i Clas Alströmers åminnelsetal från 1796. Talet är förkortat och språket förenklat:

”I maj 1774, börjades med skvalpmjök, piller av tvål, björklövs-extrakt och Calomel. Han låg dessutom varje natt med ett dussin påbundna magneter, vilka efter Pater Hells och Doktor Unzers egenhändiga föreskrifter var applicerade under fothålor, på hjärtat och vid de flesta lederna; varjämte han drack ett par koppar thé om aftnarna utav Marum.

De av Professor Gaubius föreskrivna torra friktioner brukades; och i ljumskar och knäveck lades påsar, fyllda med krossade myror, vilket här på orten då ansågs som det kraftigaste medel mot lamhet, då man förmodade att ett förnämt fruntimmer, som efter en svår förlossning blivit lam i lår och ben, därigenom blivit återställd till hälsan.

På hösten, börjades med elektriciteten, med stötar som stundom togs starkare, stundom svagare. Ehuru ingen nytta därav förspordes, brukades den dock dagligen tills nästa vår 1776, då en resa på några månader företogs inom riket, under vilken kanslirådet drack Pyrmonter-vatten, samt en inte mindre smärtsam och ännu mera retande metod användes än de elektriske stötarna; ty kväll och morgon lät han än gnida, än piska kroppen med nässlor.

Alla dessa både besvärliga och plågsamma medel oaktat, var dock sjukdomen så mycket förvärrad, att han nu ej kunde gå utan ett fast stöd, och med mycken möda röra fingrarna, vilkas känsel även var ganska betydligt minskad.

Efter ny konsultation med både närvarande och tillskrivna läkare, avlades nu allt bruk av läkemedel för stundande höst och vinter, för att på det allvarsam-

maste istället nyttja elektriciteten, om vilken förmåligaste bruk numera korresponderades med läkare både inom och utomlands, och i synnerhet med Herr Johan Friedrich Hartman i Hannover, som genom sin 1770 utgivna ”Bok om Medicinska bruket af Elektriciteten”, bestyrkt utav 163 fall, mycket hade väckt patientens förtroende till detta medel.

En till detta ändamål fullkomlig apparatus beställdes i England. Tills den hann ankomma, nyttjades den starkaste maskin, som då fanns i Sverige. Den ringa förbättring härav tillskrevs maskinens mindre fullkomlighet, ehuru den var så stark, att nästan 4 tums långa gnistor kunde utdragas med 2 och en halv tums diameter. Patienten hoppades att hans tålmod lyckligare skulle belönas då den engelska ankom, vilket skedde i maj månad 1777.

Sedan utan någon fördel hållits uti en månad att fylla kroppen med så kallad positiv elektricitet, förändrades tillställningen, att på lika sätt kunna applicera negativ elektricitet. Men som detta ganska synbart minskade förmågan att röra sig, måste man återtaga den positiva tillställningen, och för att något reta, jämte blåsningen, även bruka sprakningar, som verkställdes med en fin metall-kula av en halv tums diameter i ändan på avledaren. Detta återställde verkligen den förlorade styrkan och förbättrade även tillståndet, så att han ledigare både kunde gå och skriva.

Under denna period, som mycket styrkte hans hopp om fullkomligt tillfrisknande, hade han anlitat några av de förnämsta svenske läkarna till en rådpläging; varvid man kom överens att trots elektriciteten tyckts vara använd med någon nytta, var dock mindre fördel att vänta, såvida man ej gjorde ett uppehåll i några månader.

Att då två av de mest verkande medel, Mercure och Vesicantia, ännu ej var använda, så skulle man nu i synnerhet vidtaga dem, tillika Spanska Flugor och därigenom kunna draga sjukdomens materia till huden, ifall den vore rörlig därtill, så borde huden upp- mjukas med några ljumma bad av 36 graders värma,

som patienten tyckte mest om. Dessa bad gjordes än med havregryn, althaea-rötter och med djurs innanmäten så uppmjukande, som man förmodade vara möjligt att vinna; och under det att ganska stora spanska flugor lades över korsryggen, i ljumskarna och över de ställen som utmärkts för kauterisationer. Under denna tid brukades även de förr nämnde myrpåsar och torra friktioner med ylle, samt ångor och rök av balsamiska och aromatiska medel. Tillika börjades med insmörjning av Mercurial-salva den 21 december.

Emedan nu under alla de försök, som till denna sjukdoms hävande blivit företagna, befunnits, att ingenting annat varit till fördel, än det som retat huden, så tillstyrktes att han under sommaren, för att återställa kroppskrafterna, måtte företaga någon resa i landet, och det helst till Medevi, för att med vattnets nyttjande, som troddes vara nödigt efter en så länge hållen tunn diet, betjäna sig och även där bruka elektriciteten med sprakningar; samt sedan efter hemkomsten underkasta sig den plågsamma kauterisations-kuren med Moxa.

Kort efter hemkomsten ifrån Medevi, beslöts en ny Stockholmsresa, för att bevista 1778 års riksdag. Både Moxans bruk och andra läkemedel blev emellertid eftersatta, så att nästan ingenting bruktes mer, än stundom torra frotteringar, än med borste, och än med kattsinn.

Efter att Percival Pott kungjort sina försök, att med stora brännsår på ryggen, bota den lamhet i benen, som åtföljer curvatura spinae dorsi; så rådfrågades han om hösten 1780 om samma operation kunde vara tjänlig uti denna sjukdom, där man ej kunde finna ryggraden på minsta sätt oordentlig. Hans svar var inte uppmuntrande då han aldrig funnit den göra minsta nytta, om inte ryggraden haft onaturlig böjning. Inte desto mindre beslöts och genomfördes operationen i början av maj 1781 sedan patienten efter så många medels fruktlösa användande, härpå satt sitt enda hopp.

Med Causticum Salinum gjordes därför ett stort brännsår på var sida om ryggraden, tre tvärfingrar nedanför skulderbladen, av en riksdalers storlek. De plågor och olägenheter han utstod, tills augusti då de igenläktes, göra, att uti en händelse, där jag var övertygad om deras ofelbara hjälp, inte utan rysning skulle kunna tillstyrka dem.

Uppmuntrad af Mauduits nu publicerade fallbeskrivningar, börjades ånyo i september med elektriciteten, och även om den blev använd med alla möjliga förändringar till juni månads början 1782 så blev tillståndet utan förbättring.

Detta var slutet på alla försök att bota denna sjukdom, som nu hunnit till den grad, att patienten inte mera kunde gå, ej vidare, utan att lyftas, resa sig upp ur en stol, och ej själv vända sig i sängen.

Herr Baron och Kanslirådet tog och nu det beslut, att hädanefter varken plåga eller besvära sig med flera försök.”

Källa: Dubb, Pehr Åminnelse-tal, öfver cancellie-rådet och commendören utaf Wasaordern, samt kongl. Vet. Acad. Ledamot högvälborne herr friherre Clas Alströmer upläst i k. Vet. Acad. Den 1 junii 1796 (1796)

Medicinhistoriska museet
Östra Hamngatan 11,
411 10 Göteborg
+46 (0) 31-342 05 30
medicinhistoriska.su@vgregion.se

<https://medicinhistoriska.sahlgrenska.se>